

השיעור השבועי

גליון מספר 361

הרב המקריא: הגאון רבי יצחק לוי שליט"א
רב העיר נשר וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזדים ומשודר דרך הליון והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה	ידועלים
20:14	19:28	18:38	חל אביב
20:11	19:25	18:36	חיעה
20:13	19:27	18:37	באר שבט
20:12	19:26	18:37	

כי תצא | י"ד אלול תשפ"ב

כתב ועורך השיעור:

הרב דכיר פריץ שליט"א

הלכות סליחות - ב

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 0506-730-831

זמן אמירת הסליחות. אין לומר סליחות מצאת הכוכבים ועד חצות הלילה. ברכות התורה לפני הסליחות. אכילה לאחר עמוד השחר. אכילת קבע סמוך לעמוד השחר. מגורים מעל בית כנסת. פשט וקבלה הלכה כהפשט. כיצד לבחור שליח ציבור לימים נוראים. כיצד לנהוג אם עלה ש"ץ בעל עבירה. כהן שהרג את הנפש אם ישא כפיו. ש"ץ בעל תשובה

סליחות בחצות הלילה

ב. היום רבים נוהגים לומר סליחות אחר חצות הלילה, והתחילו עם זה לפני כשלושים שנה כאן בבית כנסת היזדים, אבל לפני כחמשים וששים שנה אינני זוכר שהיו מניינים של סליחות בחצות הלילה, אלא כולם היו אומרים סליחות באשמורת הבוקר.² היום מצוי שאומרים סליחות בחצות הלילה, כי ירדה חולשה לעולם וקשה לקום מוקדם, וגם בלאו הכי היום ערים בשעות הללו ולומדים עד השעה שתיים בלילה, "בַּשְׁפִּימִים יְעוֹפֵף" (ישעיהו ו, ב), אבל הזמן המובחר ביותר הוא באשמורת הבוקר.

הזמן המובחר לסליחות

א. ¹הזמן המובחר ביותר לאמירת הסליחות הינו באשמורת הבוקר. הגמרא (ע"ז ג:) אומרת שהקב"ה שט בשמונה עשר אלף עולמות, ובאשמורת הבוקר לקראת עמוד השחר הקב"ה שט בעולם הזה, ולכן זוהי עת רצון, כמובא במגן אברהם (סימן תקפ"א סק"א) בשם ההגהות מנהגים. וגם על פי הקבלה (שעה"כ הקדמה לדרושי ר"ה) אומרים סליחות באשמורת הבוקר, מפני שהיא עת רצון.

מרן שליט"א מזכיר בשיעורים גם את נושא הגיורים, שגור בלי קבלת מצוות לא שווה כלום, ואלו דברים פשוטים וברורים בכל הפוסקים, אבל יש שמצאו איזה פוסק שיש מה להתווכח בדעתו, ועל פי זה רוצים להפוך את הקערה על פיה. לאחרונה הראו לי מאמר (שבתון, גליון 1076, י"ט סיון תשפ"ב) מאחד שכתב, שמי שמתגיר על דעת להיות חרדי, הגיור שלו לא תקף! שמעתם?! והוא אחד שקורא את עצמו רב.

ביום שישי האחרון, הראו לי מאמר (בשבע, גליון 1009, כ"ח באב תשפ"ב) של הרב אליעזר מלמד מיישוב הר ברכה, שגם הוא כתב דברים נוראים בעניין הגיור והרפורמים, וכתב דבר שהודעתי לקרוא, לא יאומן כי יוספר, אם לא הייתי רואה בעיניי לא הייתי מאמין שכן אדם נורמלי יכתוב דבר כזה. הוא כתב ששאלו אותו אנשים, מדוע כשהם מפרישים מעשר כספים אינם רואים את הברכה שהתורה הבטיחה, עשר בשביל שתתעשר (תענית טו.)? והשיב להם, שזה בגלל שהם תורמים לשיבות קדושות, שלא מלמדים מדעים ולא מתגייסים לצבא! רבותי, תראו להיכן הגיעו! לפחות שיודו שהשיבות האחרות בדיעבד, אבל איך אפשר לבוא ולדבר על הישיבות הקדושות שהם פאר עולם התורה, פאר היהדות. תראו מה שכתב מרן זצ"ל בשו"ת יחוה דעת ח"ג (סימן עה) וח"ז (סימן קנב), שמי שיש לו אפשרות לשלוח את בנו או לישיבה תיכונית או לישיבה קדושה, בודאי שישלח לישיבה קדושה שעוסקים בה בתורה בלבד, וכמו שאמר רבי נהוראי, מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה (קידושין פב.). כמה מרן זצ"ל היה זועק את זעקת בני הישיבות.

ב"ה שיש לנו את מרן הראש"ל שליט"א, שמלבד מה שמלמד אותנו את כל ההלכות ואת כללי הפסיקה, גם מוכיח אותנו מהי ההשקפה הנכונה, ומיהו הראוי להיקרא רב, זה כל כך חסר בדור שלנו, והרב מנחה אותנו על כל צעד ושעל. נברך את הרב בברכת הדיוט, שיזכה לשנה טובה ומבורכת, ונוכח כלנו להנהגתו עוד רבות בשנים עד ביאת גואל צדק, במהרה בימינו, אמן ואמן.

דברי מרן שליט"א: חוק וברוך לרב הגדול, מעוז ומגדול, הגאון רבי יצחק לוי שליט"א, הרב הראשי לנשר וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל, נברך אותו שימשיך לזכות את הרבים, הוצק חן בשפתותיו, ויעשה עוד כהנה וכהנה, יגדיל תורה ויאדיר.

² בילדותנו כשהיינו גרים ברחוב אלקנה בירושלים, מרן זצ"ל לא היה רוצה להעיר אותנו לסליחות, שלא נהיה עייפים בכיתה בתלמוד תורה. מה עשית? קשרתי חוט ארוך ליי, ואת קצהו השני הוצאתי מפתח הבית, וחכם אליהו אבא שאול

¹ **דברי הרה"ג רבי יצחק לוי שליט"א:** ברשות מורנו ורבנו, עטרת ראשנו, עטרת תפארת ישראל, רבן של כל בני הגולה, מרן הראשון לציון שליט"א. מורי ורבותי, אתם יודעים, בעונותינו הרבים אנחנו נמצאים בדור יתום, כמה גדולים הלכו בשנים האחרונות, החל ממרן רבינו הגדול זיע"א, ורק בשנה האחרונה הלכו כמה גדולים, ואחרון הכביד חכם שלום צוק"ל, סענו המה למנוחות עיבו אותנו לאנחות. אנחנו מרגישים יתמות, אבל למזלנו יש לנו ב"ה את מרן שליט"א שמנווט את ספינת הרבנות והיהדות בכלל.

השבוע היתה ישיבת מועצת הרבנות הראשית לישראל, ושם הרב הוביל כמה החלטות חשובות מאד, ואחת מהן לגבי רפורמת הכשרות המנוגדת להלכה, שכבר לפני כשנה כאשר העבירו את הרפורמה, מרן שליט"א דיבר על כך וארגן כנס גדול וישיבת מועצת הרבנות, וכמעט כל רבני ישראל חתמו על פסק הלכה, שאסור לרב לתת כשרות במקום שיש רב אחר ולהשיג את גבולו. לצערנו יש מתי מעט שלא שומעים להלכה, וההחלטה השבוע במועצת הרבנות היתה, שרב שיתן כשרות על פי החוק בניגוד להלכה ובניגוד להחלטת מועצת הרבנות, זו עילה לזמן אותו לשימוע ברבנות הראשית ולבדוק אם הוא ראוי בכלל לשמש כרב בישראל, כי נכון שזה החוק, אבל החוק מתייר גם לחלל שבת ולאכול לא כשר, וכמו שמרן אמר פעם, חק גימטריא גהינם, ואיך יתכן רב ירא שמים שיתיר לחלל שבת ולאכול לא כשר?! אם החוק תואם להלכה נחא, אבל אם החוק עוקר את ההלכה, אנחנו כיראי שמים מחוייבים להלכה, אין בזה שום ספק.

עוד החלטה שהיתה השבוע במועצת הרבנות, לחדש ולחזק את קביעת הרבנים הראשיים לדורותיהם, לאסור את העליה להר הבית. כולנו מצפים לבנין בית המקדש, "הראנו בניינו, שמחנו בתיקונו", שיתקיים בנו הפסוק (ישעיהו נו, ז) "וְהִבְיְאוֹתֶימ אֶל הַר קְדְשִׁי וְשָׁמַחְתִּים בְּבֵית תַּפְלִיטִי", מי לא רוצה לעלות לבית המקדש ולהקריב קרבנות, אבל בעונות הרבים עדיין לא הגיעה השעה. תראו מה שכתב מרן זצ"ל בשו"ת יביע אומר ח"ה (חיו"ד סי' כו) בארוכה בנושא הזה, וסיים שגם אם היה מה לדון מהם הגבולות המותרים, אבל זה יגרום לפרצה חמורה. רואים איך מרן צפה ברוח קדשו את כל התקלות, כי בעבר היו רק מעט מן המעט, שולי שוליים, שעלו להר, אבל היום הציבור גדל ולצערנו גם השוליים גדלו, ויש אנשים הנראים יראי שמים שהולכים ועולים לשם. מרן הראשון לציון שליט"א הסביר את הנושא בישיבת המועצת, וגם בשיעורים הוא מעורר על כך, וב"ה שיש לנו את השיעור החשוב הזה, שבו הרב מכוין את הדור כולו, כי לא תמיד אנשים יודעים להבחין מיהו רב אמיתי, "גם תבן גם מספוא רב" (בראשית כד, כה).

לכל זמן ועת

ג. החיד"א (ברכ"י סי' תקפא סק"ו) כתב, יותר טוב בימים אלו להרבות סליחות ותחנונים מללמוד, וראיתי לקצת רבנים שהיו עסוקים תמיד בגופי הלכות ובחיבורים, ובחודש אלול היו מניחים קצת מסדרם לומר סליחות ותחנונים. השבוע שאלו אותי מכולל אחד, שרגילים לגמור את הסדר בשעה 13:00, אם יכולים להקדים את סיום הסדר לשעה 12:50, על מנת לומר את עיקר הסליחות, על חלק מדלגים ולא מאריכים במנגינות, ומסיימים את הסליחות בשעה 13:30. היו כמה אברכים שאמרו לנוהג כך רק בערב יום הכיפורים, אבל אמרתי להם שעל פי דברי החיד"א יכולים למעט קצת מלימודם ולומר סליחות. ומה שאומרים סליחות ביום, משום שאין להם ברירה אחרת, והוא הדין לחיילים שאין להם ברירה, אבל מי שיכול עדיף שיאמר את הסליחות באשמורת הבוקר, או בחצות הלילה, ואפשר להתחיל את הפיוטים כמה דקות לפני חצות, והעיקר הוא שאת י"ג מידות יאמרו לאחר חצות, אך מצאת הכוכבים ועד חצות הלילה אין אומרים סליחות כלל.

סליחות לפני חצות הלילה

ד. אמנם הגאון רבי משה פיינשטיין כתב בשו"ת אגרות משה (חאו"ח ח"ב סי' קה), שבשעת הדחק אפשר לומר סליחות אפילו לפני חצות הלילה, כי על פי הפשט אין מקור לאסור, ומה שהחמירו המקובלים אין זה מעכב. אולם נעלם ממנו מה שכתב הגאון רבי משה זכות - היה מקובל גדול לפני כ-350 שנה - בשו"ת הרמ"ז (סימן ל), שאדרבה באמירתם בחצי הלילה הראשון שהוא זמן התגברות הדינים, משיגים מטרה הפוכה, שמעוררים קנאה מכוחות הדין נגדנו, וקרוב להיות מקצץ בנטיעות. במשנה ברורה מהדורת דרשו (סימן תקפא ה' 1) הביאו את דברי הרב פיינשטיין בשתיקה, והכשילו בזה את הרבים, כי עם כל הכבוד לו שהיה גדול הפוסקים באמריקה, אבל במחילה מכבוד תורתו הוא טעה בדבר הזה, וברור שאילו היה רואה את חומרת הדברים בשו"ת הרמ"ז היה חוזר בו. ונגרם להם כך, כי בכל מקום העלימו את פסקי מרן זצ"ל, לא הזכירו כלל לא יביע אומר ולא יחזה דעת, וטחו עיניהם מראות מה שהעיר עליו מרן זצ"ל בספריו (יחוד"ח סי' מו, י"ב"א ח"ט חאו"ח סי' קה על ח"ב אות ב, חו"ע י"מ ע"ג) מכוח דברי הרמ"ז, ושב ואל תעשה עדיף.

ברכות התורה לפני הסליחות

ה. מי שהלך לישון וקם לסליחות באשמורת הבוקר, צריך לברך ברכות השחר וברכות התורה, ואם איחר יברך לכל הפחות את ברכות התורה, ואת ברכות השחר יאמר לאחר הסליחות. ואמנם זה לא פשוט, ונחלקו הפוסקים האם צריך לברך ברכות התורה באופן זה. מרן הבית יוסף (סי' מו) הביא בשם ספר האגור (סימן א), שכתב מהר"ם מרוטנבורג, שצריך לברך ברכות התורה רק על לימוד, כגון שרוצה ללמוד משנה ברורה או ילקוט יוסף לפני תפלת שחרית, אבל על תפלה בדרך תחנונים אין צריך לברך, ושכן כתב בתשובת מהר"ל (סי' קנ אות ט), שאין לחוש אם אומר פסוקים קודם ברכת התורה, כיון שאינו אומר אותם דרך לימוד, אלא דרך בקשה וריצוי. אבל הראב"ד כתב שצריך לברך גם על פסוקים מתורה נביאים וכתובים, וכן פסק מהר"י מולין (מהר"ל מנהגים הל' תפלה סא ע"ב). ועוד כתב מרן בשם הארחת חיים (הובא בשב"ל הל' תפלה סי' ה), שכאשר קמים לסליחות המנהג לברך ברכות התורה תחילה ולשנות הלכה אחת, ואחר כך אומרים תהילה לדוד וסליחות.

זצ"ל בתור ילד, כשהיה מתעורר היה בא למשוך לי בחוטי, וכך הייתי מתעורר והולך לסליחות, ומרן היה קצת כועס, למה קמת מוקדם? אמרתי לו, עשיתי פטנט...³ בזמנו של מרן תשובות הרמב"ם היו מפורזות ולא כולם נדפסו, ואמנם יש תשובות שהזכיר, אבל ישנן תשובות שנעלמו ממנו, וכמו בדין מגורים מעל בית כנסת, שמרן השלחן ערוך בהלכות בית כנסת (סי' קנא סעיף יב) הביא דברי המרדכי (שבת סימן רכה) שהסתפק בזה. אבל הרמב"ם בתשובה (פאה"ד סי' עד) התיר, ורק כתב שזיהרו שמעל ארון הקודש לא יהיו שירותים או מיטה וכדומה. וכתב החיד"א בברכי יוסף (סי' קנא סק"י), שאילו מרן היה יודע מדברי הרמב"ם בתשובה, לא היה מניח ודוא ומביא ספקו של המרדכי. וכן העלה בשו"ת יביע אומר ח"ו (חאו"ח סימן כו), שמוותר לגור מעל בית כנסת. הטורי זהב (שם סס"ד) כתב שמתו

דעת מרן השלחן ערוך

ו. מרן בשלחן ערוך (סעיף ט) פסק בזו הלשון: לא יקרא פסוקים קודם ברכת התורה, אף על פי שהוא אומרם דרך תחנונים, ויש אומרים שאין לחוש, כיון שאינו אומרם אלא דרך תחנונים, ונכון לחוש לסברא ראשונה. ואף שבדרך כלל סתם ויש הלכה כסתם, אבל כאן מרן כתב שנכון לחוש לסברא ראשונה שהיא דעת הסתם, ומשמע שאין זה מעיקר הדין, וכן הבינו הראשון לציון הגאון רבי יוסף חזן - אביו של הראש"ל הנדיב לב וסבו של רבי חיים פלאג'י - בשו"ת חקרי לב (חאו"ח סי' ט ד"ה אף), ובספר ערוך השלחן אפשטיין (סי' מו ס"ק יד). ואמנם החיד"א בספרו ברכי יוסף (סי' מו אות ד) ובשו"ת יוסף אומץ (סי' סו) העיר על החקרי לב, שדעת מרן לפסוק להחמיר, וכמו בכל מקום שהלכה כדעת הסתם. אבל כאמור, כאן מרן הוסיף במפורש שנכון לחוש לסתם, ומשמע שאין זה מעיקר הדין. והאמת שנעלמה³ ממרן הבית יוסף תשובת הרמב"ם בשו"ת פאר הדור (סי' קד), שלעולם צריך לברך ברכות התורה קודם שיקרא פסוקים, ואין חילוק בין אם קוראים אותם דרך לימוד או דרך תחנה ובקשה. על כן למעשה צריך לשים לב לברך ברכות התורה קודם אמירת הסליחות.

אכילה ושתייה קודם התפלה

ז. כשקמים בבוקר, החל מזמן עלות השחר אסור לאכול עד לאחר התפלה, שנאמר "לא תאכלו על הדם", לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (ברכות י:), אלא אם כן הוא צמא ורעב הרבה, וכמו שפסק מרן השלחן ערוך (סימן פט סעיף ד) שהצמא והרעב הרי הם בכלל החולים, וכיון שאינם יכולים לכוין בתפלה יאכלו וישתו ולאחר מכן יתפללו. ולא מדובר בסתם צמא ורעב, כולם כשקמים בבוקר רעבים וצמאים, אלא כתב הלבוש (שם) הצמא והרעב "הרבה"⁴, והעתיקוהו האחרונים והמשנה ברורה (ס"ק כה). אבל מותר לשותות תה או קפה וכדומה לפני התפלה.

אכילה קודם עלות השחר

ח. מי שהלך לישון וקם לסליחות לפני עלות השחר, לפי הפשט מותר לו לאכול, כי רק לביל תענית - והוא הדין לנוהגים להתענות בערב ראש השנה [א.ה. ראה י"ב"א ח"ה חאו"ח סי' כב אות ו, חו"ע י"מ ע"ג] - אסור משום היסח הדעת, אלא אם כן התנה, כמבואר בגמרא (תענית י"ב סע"א) ובשלחן ערוך (סימן תקסד), אבל בכל יום רגיל כל האיסור לאכול לפני התפלה הוא משהגיע זמן התפלה ולא לפני כן. אך לפי הקבלה והזוהר הקדוש (פ"ו ויקהל דר"ו ע"ב) כיון שישן אסור לו לאכול שום דבר עד שיתפלל.

פשט וקבלה

ט. ברם אתם יודעים את הכלל שהזכרנו כמה פעמים בשיעור, פשט וקבלה הלכה כהפשט, ובילקוט יוסף (שבת א' כ"ב ב' ע"ג) תקלו ובקונטרס אחרון סי' יא) הבאנו שכן כתבו עשרות פוסקים ספרדים, ומהם הרא"ם (בתשובה סי' א), הרדב"ז (ח"א סי' לו, פ), הגנת ורדים (או"ח כלל ב"ר סי' יג), הכנסת הגדולה (תחילת כללי הפוסקים). וכן כתב מהר"י אלגאזי - היה מקובל גדול - בשלמי ציבור (דף נג ע"א), שכל ענייני הקבלה הם ליחידים בכל דור ודור, לשרידיים אשר ה' קורא, אבל הציבור כולו צריכים לפסוק על פי הפשט. וכן כתבו הקול אליהו (סימן קמ), לקט הקציר (סימן לב סעיף כו), בית דינו של שלמה (סימן קטו), ועוד פוסקים רבים. ואף שהבן איש חי פסק הרבה כדעת המקובלים, והלך אחריו הכף החיים, אולם עשרות פוסקים מכל עדות ישראל כתבו להורות לציבור הלכה כהפשט, אנחנו לא מקובלים, לא כל עם ה' נביאים. לכן הלכה כמו הפשט שהקם משנתו מותר לו לאכול לפני עמוד השחר, וכשמוגיע

ילדיו על פניו כשהיו קטנים, ותלה בעוון שהיה גר מעל בית כנסת. אבל הוא היה לפני כ-400 שנה ולא ראה את תשובת הרמב"ם, אך בהגלות דברי הרמב"ם, נבין שלא בגלל זה הם מתו, אלא מחמת דברים אחרים, ויתכן שבאו בגלגול והשלימו את התיקון שלהם.

⁴ החבדניקים רגילים לאכול לפני תפלת שחרית בשבת, על מה הם סומכים, וכי לא קיבלו את התורה? כנראה כולם צמאים ורעבים הרבה, וקשה להם להתחזק מעמד, כי הם מתפללים בשעה מאוחרת, ומאריכים בתפלה, עושים מי שבירך לכולם ולרבי... וסומכים בזה על פסק השלחן ערוך. אך למעשה צמא ורעב הרבה הוא מי שאתמול צם וכדומה, שאינו יכול להתאפק, ולא יכול לכוין בתפלה.

עמוד השחר יפסיק לאכול, אבל לשתות תה או קפה מותר גם לאחר עמוד השחר.

שירת הבקשות

יש מקומות כמו בית כנסת 'עדס' ו'קהל ציון' שמארגנים שירת הבקשות בליל שבת, ובשעה שלש וארבע לפנות בוקר מחלקים עוגיות וקפה ותה, ולפי ההלכה אף שכולם ישנו בלילה והתעוררו מוקדם, יכולים לאכול עד עלות השחר, אבל לאחר מכן יחלקו רק קפה ותה, בלי עוגיות. כשהיינו ילדים קטנים, מרן זצ"ל היה מעיר אותנו לבקשות, וגם בגשם ובקור היינו מתלבשים היטב, והולכים ברגל מביתנו שברחוב אלקנה ועד בית כנסת עדס הסמוך למחנה יהודה, כדי לשמוע את הבקשות. ובדרך היה מסביר לנו את המקאמים, זה עג'אם, זה שיגא, זה נווונד, ולא לעבור בין נווונד לשיגא, זה לא מתאים... חלק מהבנים תפסו את זה וחלק לא... טוב שאדם ידע קצת מקאמים. והיינו רואים שמחלקים עוגיות, וכאמור הדבר מותר.

אכילת קבע סמוך לעמוד השחר

יא. אכילת קבע שהיא כביצה פת או פת הבאה בכיסנין, לא יאכל בתוך החצי שעה שלפני עמוד השחר. שהרי לגבי תפלת מנחה אמרו במשנה (שבת טו), לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל, לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון. וכן פסק מרן השלחן ערוך (סימן רלב סעיף ב), ובכל הש"ס סמוך היינו חצי שעה. וכך ההלכה בכל מצוה שאדם מקיים, קריאת שמע של ערבית (ש"ע סי' רלה ס"ב), תקיעת שופר (מ"ב סי' תרצב ס"ק טו, ילקו"י עמ' רפד),⁵ נטילת לולב (ע' ש"ע סי' תרנב סעיף ב), מוקרא מגילה (ע' ש"ע סי' תרצב סעיף ד), נר חנוכה (חזו"ע חנוכה עמ' סח, ילקו"י חנוכה עמ' רסג), שלא יאכל אכילת קבע חצי שעה לפני זמן קיום המצוה.

הדעה הרווחת

יב. והנה הפרי מגדים (סי' פט א"א סק"ו) כתב, שהוא הדין לתפלת שחרית, שאין לאכול כביצה פת או פת הבאה בכיסנין תוך חצי שעה לעלות השחר. וכן כתבו הגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (סימן מו), הגאון מליסא בדרך החיים (דיני דברים האסורים קודם התפלה אות ו), הגאון רבי עקיבא אגור (סי' פט ס"ז), שלחן ערוך הגר"ז (סי' ע אות ה), הערוך השלחן (שם סעי' כח), המשנה ברורה (שם ס"ק כז), ועוד אחרונים. וכן הביא בספר אשי ישראל (פ"ג סעיף כו והע' עא) - ספר עבה על הלכות תפלה - בשם הגאון רבי חיים קנייבסקי.

דעת מיעוט

יג. השבוע היה אצלי אברך חשוב מאלעד, והוא אמר לי שכתב תשובה בזה להתיר לאכול אכילת קבע בסמוך לעלות השחר, וכתב שלא כמו שנתבאר בילקוט יוסף (שבת כרך א ח"ד עמ' תקכט). בדרך כלל אברכים אוהבים לחדש, מה הוא שווה אם לא חידש וחלק על מרן... אבל לא הקפדת⁶ עליו, תורה מונחת בקרן זזית כל הרוצה ליטול יבוא ויטול (ע"פ אבות דרבי נתן ר"פ מא, וקידושין טו), אין מונפול על התורה, אבל תסביר לי למה אתה חולק, מרן

⁵ בעולם הישיבות עושים הפסקה בראש השנה בין קריאת התורה לתקיעות שופר, ואני זוכר לפני מעל 55 שנה בלומדי בישיבה קטנה 'ופרת יוסף', היינו נכנסים לחדר האוכל יחד עם חכם שלום ע"ה ושאר רבני הישיבה, ועושים קידוש ואוכלים ושותים מעט, ואחר כך חוזרים לבית המדרש לשמוע תקיעות שופר ולהתפלל מוסף. הבחורים יכולים לאכול פירות ואבטיח ולשתות כמה שרוצים, אבל צריך להזהיר אותם שלא יאכלו פת הבאה בכיסנין משיעור כביצה ומעלה, כי הם עומדים לפני תקיעות שופר ותפלת מוסף, וטוב שיתלו פתק בחדר האוכל לתזכורת [א.ה. ע"ע מש"כ בזה בקובץ ב"י חמ"ו סי' פט עמ' תנה].

⁶ אנחנו מקפידים רק על אחד שחולק עם נגיעות. לפני יותר מעשרים שנה עלינו במדרגות ביתו של מרן זצ"ל, ואמרת לי למרן הלכה מסוימת, בלי לומר מיהו בעל השמועה. עמד מישוה מאחורי ואמר לו: פלוני כותב את זה. איך מרן התרגז, כל גופו מירתת. מיד אחי רץ: מי הרגז את הרב? הצבעתי על אותו אחד ואמרת: הוא... למה הרב כעס, וכי אסור לחלוק? אלא אותו אחד היה חולק 'כרוני', כל מה שמרן אמר, היה אומר להפך, 'איפכא מסתברא'. סיפרו לי שאותו אחד היה נכנס לרכב לאחר השיעור שלו, ופותח את החלון, וכל מיני בעלי בתים שואלים אותו שאלות, והיה משיב להם, ואם היו אומרים לו: כן, הרב עובדיה אומר כן, מיד היה

זצ"ל ח'נך אותנו להסתמך על פוסקים חשובים ולא לפסוק מסברא. אמנם בשו"ת בצל החכמה⁷ ח"ג (סי' נב) דייק מלשון מרן השלחן ערוך בהלכות תעניות (סימן תקסד): כל תענית שאוכלים בו בלילה, בין צבור בין יחיד, הרי זה אוכל ושונה עד שיעלה עמוד השחר. ע"כ. משמע שאינו סובר שיש איסור לאכול אכילת קבע חצי שעה קודם עמוד השחר, ודוקא לגבי מנחה מרן כתב שאין לאכול בסמוך לה, אבל בשחרית לא כתב כן. וכן הבין בדברי הרמב"ם (פ"ו מהל' תפלה ה"ז) שכתב: ומותר להסתפר ולהיכנס למרחץ סמוך לשחרית, מפני שלא גזרו אלא סמוך למנחה, שהוא דבר המצוי שרוב העם נכנסים שם ביום, אבל בשחר דבר שאינו מצוי לא גזרו בו. ע"כ. ואם כן הוא הדין שמותר לאכול אכילת קבע לפני עמוד השחר. וכן הבין בעל החוות יאיר (מקור חיים סי' פט ס"ה) בדעת הרמב"ם. וכן כתב בספר משנת יעקב (פ"ב מהל' ק"ש ה"ו) לגאון רבי יעקב רוזנטל מחיפה, ואותו אברך רצה להסתמך על דבריו. אבל הדיוקים הללו אינם מוכרחים כלל, וגם מה שרצו לדייק בדברי מרן שכתב (סימן פט סעיף ה): ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר, צריך להפסיק. ולא כתב קודם חצי שעה שלפני עמוד השחר. אבל באמת לאו דוקא הוא, וכמו שהבין המשנה ברורה (ס"ק כז). ולכן אחר שרוב מנין רוב בנין של הפוסקים אסרו לאכול כביצה פת חצי שעה קודם עמוד שחר, צריך להתבטל אליהם. וכן עיקר ההלכה [א.ה. וכ"כ הרב בצל החכמה הנ"ל במסקנתו].

שליח ציבור לימים נוראים

יד. בתקופה הזו מחפשים שליח צבור לימים נוראים, ומביאים שליח ציבור לשתות כדי לבדוק אותם. וצריכים לדעת, נכון שחשוב שיהיה נעים זמירות ישראל, אבל העיקר הוא שיהיה ירא שמים, ויתיעצו בזה עם המרא דאתרא, ויראו שמתקיימים בו התנאים המוזכרים בגמרא (תענית טז.), וכפי שפסק מרן השלחן ערוך (סימן נג סעיף ד) בזו הלשון: שליח ציבור צריך שיהיה הגון, ואיזהו הגון, שיהיה ריקן מעבירות, ושלא יצא עליו שם רע אפילו בילדותו, ושיהיה עניו ומרוצה לעם⁸, ויש לו נעימה, וקולו ערב, ורגיל לקרות תורה נביאים וכתובים.

שליח ציבור בעל עבירה

טו. המחלל שבת אסור שיעלה שליח ציבור, ואם הוא מידי פעם בא לבית כנסת והעלוהו, זה לא מצוי שיעשו כך נגד ההלכה, אולי זה קיים ברמת השרון או בתל אביב, או אולי במקומות מסוימים בחו"ל, אבל בירושלים לא ראינו דבר כזה, וכן המגלה בתער שהעלוהו להיות שליח ציבור, כיון שאסור שיהיה שליח ציבור, הנמצא במקום כזה צריך לקום ולצאת, מוטב להתפלל ביחידות, או לארגן מנין אחר. ואל יאמר, איך אעשה מחלוקת, איך אעליב אותו, הלא בשיעור הקודם הזכרנו את דברי הרמב"ם (פ"ו מהל' דעות הלכה ח) שבדברים שבין אדם למקום לא צריך לחוש לכן שיתבייש. ובאמת שהוא צריך להתבייש על כך שהוא מחלל שבת או מגלה בתער, ובכל זאת עולה שליח ציבור. וכן התובע את חברו לערכאות של גויים, והוא הדין אם תבעו לכל מקום שפוסקים שלא על פי דיני התורה⁹, כתב

הופך את הדברים, ומדבר בלהט. ראו עליו שיש לו מטרה לומר ההיפך ממרן. אין זו דרכה של תורה. כמו אותם שהוציאו משנה ברורה עם תוספות, והביאו את כל הפוסקים הספרדים כולל ספר אור לציון שכידוע אינו מוסמך, אבל את היביע אומר לא הביאו כלל. כשאדם פוסק הלכה מתוך נגיעות, לא צריך להתחשב בדעה שלו. מי שלומד תורה לקנטר, זוהי תורה שלא לשמה, ובגמרא (ברכות יז.) אמרו, העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. דבר חמור ביותר.

⁷ להגאון רבי בצלאל שטרן, נפטר לפני 32 שנה, ואחיו הצעיר הוא הגאון רבי משה שטרן בעל שו"ת באר משה. רבי בצלאל היה גאון עצום והיו לו סברות חזקות וידע פוסקים, ולכן מרן הביאו ביביע אומר בכבוד.

⁸ אמנם יש כאלה שלא צריך להתחשב בדעתם על השליח ציבור. אצלנו בבית הכנסת יש אחד שמעיר תמיד לכל מי שעולה להיות שליח ציבור, או שמסמן לו להאט. אבל למה אתה מעיר, תן לו להתפלל! וכן כשילדים בגיל בר מצוה עולים שליחי ציבור בערבית, זה טוב להרגיל אותם בכך, אבל הוא בא ומעיר להם. בשביל מה? תפרגן ותן להם ביטחון! תלמד מהאשכנזים איך שידועים לפרגן ולתת ביטחון, לפעמים יותר מידי...

⁹ רק במקרים מסוימים בית הדין נותנים היתר לפנות לבית משפט, אבל אסור ללכת לשם על דעת עצמו.

האליה רבה (ס' נג סק"ו) בשם שו"ת תורת אמת (ס' קנה) - לאחד הקדמונים - שאסור שיהיה שליח ציבור. וכל שכן שלא יכול להיות רב עיר... וכן אדם שיש לו פלאפון גדול טמא ורואה בו סרטי תועבה, אסור שיהיה שליח ציבור, ולא צריכים להתבייש ממנו, אלא יאמרו לו, אתה לא יכול להיות שליח ציבור, וכל שכן בראש השנה וכיפור. פעם הטלוויזיה היתה בבית והיום היא בכיס, ומרן זצ"ל כתב על כך דברים קשים ביותר ביביע אומר ח"ו (ס"ס ז, ב), שקראו על המביאה לתוך ביתו "ולא תביא תועבה אל ביתך" (דברים ז, כו). וראה עוד בספרו ענף עץ אבות (פ"ג מ"ז ופ"ה מ"ד). וכן השולח את בניו לבתי ספר חילוניים, שהמורים שם אפיקורסים, אסור שיהיה שליח ציבור, ואף אם יאמר אני דתי, לא יעזור לו, אלא אם כן שלח אותם לשם בעודו חילוני, ועכשיו חזר בתשובה, ומה יעשה מסכן, כבר החץ יצא מהידיים שלו, יש להקל לו להיות שליח ציבור, אבל אם הדבר תלוי בו והוא עומד במרדו ולא לוקח אותם לבית ספר דתי, אסור שיהיה שליח ציבור. וכן מי שהרג את הנפש, כגון שהיה מעורב בתאונת דרכים ל"ע, כתב האור זרוע (סימן קיב), שאפילו הרג בשוגג אסור שיעלה שליח ציבור, אבל אם חזר בתשובה יכול לעלות.

כהן שהרג את הנפש

טז. רק לגבי נשיאת כפים מחמירים שמי שהרג את הנפש אפילו חזר בתשובה לא ישא את כפיו, וכמו שפסק מרן השלחן ערוך (סימן קכ סעיף לה). וכן אמרו בגמרא ברכות (ג:), אמר רבי יוחנן, כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, שנאמר (ישעיהו א, טו) "ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה אינני שומע ידיכם דמים מלאו". ואפילו אם בית המשפט משום מה הוציאו אותו זכאי, היה לו עורך דין טוב שאפילו את הרוצח שכנע שלא רצח... גם אם היה שוגג ויש לו כל מיני תירוצים, שהתבלבל ברמזור בין אור אדום לירוק וכדומה, בכל זאת לא ישא כפיו. ואמנם הרמ"א (שם) כתב שאם עשה תשובה יש להקל לו לישא את כפיו, כדי שלא לנעול דלת בפני בעלי התשובה, וכך נוהגים האשכנזים. וכתב המשנה ברורה (ס"ק קלא) שיש אחרונים המקלים בזה רק אם הרג בשוגג. אבל אנחנו קיבלנו הוראות מרן שהחמיר בזה אפילו בשוגג, ואם נושא כפיו הרי זו ברכה לבטלה. אלא אם כן היה אנוס גמור, כגון שנסע במהירות המותרת על פי חוק ולא מהר מידי - וגם לא לאט מידי, שלא יהיה 'חב לאחריני' - ועצר ברמזור אדום, אלא שתוך כדי הנסיעה קפץ ילד קטן לבין הגלגלים, זה בגדר אונס¹⁰ שהוא יותר קל משוגג, וכששב בתשובה גם לדעת מרן יכול לישא כפיו (יח"ד ח"ה ס' טז).

הרג את הגוי

יז. יש לדון במי שהרג את הגוי, האם מותר לו לישא כפיו. במכילתא (משפטים נזיקין פ"ח) מבואר שההורג גוי דינו מסור לשמים, ועל פי זה כתב הגאון בעל ספר באר שבע (צדה לדרך דף סט ע"א), שגם ההורג גוי לא ישא את כפיו. ובשו"ת משפטי עוזיאל¹¹ (מהדורת תנינא ח"א ס' י) - הראשון לציון הגאון רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל - הביא דברי הגאון השואל הגאון רבי יעקב זריהן - אב בית דין בטבריה לפני כ-80 שנה - שכהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו, הוא רק בנפש ישראל, וכן כתבו הפרישה (ס"ס קכה) והמאמר מרדכי (סימן קכח ס"ק מג). אבל הרב עוזיאל דחה, שמאחר שדינו מסור לשמים, כמו שכתוב במכילתא, לפיכך נפסל לישא כפיו, שאין קטיגור נעשה סניגור. אלא אם כן הוא הורג את הגוי מדין הבא להרג השכם להורגו (ברכות סב:), וכמו בזמן השואה שהיו יהודים שארגנו קבוצות להיאבק בגרמנים, ושאלו את הרבנים האם אותם שהרגו נאצים יכולים לישא כפיהם, והשיבו להם להיתר. וכן מחבל הבא לדקור, אסור שיחזור חי, ואם הרג אותו מותר לישא כפיו. וכיוצא בזה בכתב בשו"ת יחיה דעת (ח"ב ס' יד).

אין דבר העומד בפני התשובה

יח. לפני כחמשים שנה הכרתי יהודי אחד ממשפחה שכולם יראי שמים, אבל הוא הסתכסך עם חברו, ותוך כדי כעס ועצבים דקר את חברו והרגו, ונכנס לבית סוהר. כשבקרתי כמה פעמים בבית הסוהר לתת שם שיעור, הוא היה יושב ממולי ומקשיב וכותב את הדברים. כעבור כמה שנים הוא עזב את דרכו הרעה והסמים, וחזר בתשובה שלמה, ויצא מבית הסוהר. אותו אחד שאל אותנו אם יכול להיות שליח ציבור, הוא יודע מקאמים... והשבנו לו שיכול, כי אין לך דבר העומד בפני התשובה.

שליח צבור בעל תשובה

יט. אבל תדעו שזה לא פשוט, כי בעצם הדין אם בעל תשובה ראוי לשמש כשליח ציבור נחלקו הפוסקים, שהרי בגמרא תענית (יט:) מבואר ששליח ציבור צריך שיהיה "פרקו נאה", ופירש רש"י: אפילו כשעמד על בחרותו היה נאה, בלי שם רע. והנה לדעת רב האי גאון (בשערי תשובה סימן ג) והר"י מיגאש (סימן זה) דברי הגמרא נאמרו על תעניות ציבור, דהיינו שבית הדין גזרו תענית על כל צרה שלא תבוא, מחמת בצורת גשמים וכדומה¹², אבל במשך השנה יכול לשמש שליח ציבור. אמנם לדעת הטור (סימן נג) גם בשאר ימות השנה לא יהיה שליח ציבור, וכן מוכח מדברי הרשב"א בתשובה (ח"א סימן רטו) - שמרן הבית יוסף (י"ד סימן קה) כינהו "אורו של עולם". אבל מדברי הרמב"ם משמע כדעת רב האי גאון והר"י מיגאש, כי את התנאים שיהיה ביתו ריקן מן העבירות ולא יצא עליו שם רע בילדותו, כתב רק בהלכות תעניות (פ"ד ה"ד) ולא בהלכות תפלה (פ"ח ה"א).

להקת אחרונים

כ. השלמי צבור (דף עג ע"ב) הביא בשם תשובת הרא"ם (ח"א ס' פז) - לרבי אליהו מזרחי שהיה לפני כ-500 שנה - שכתב להכריע כדעת הרמב"ם, ששליח ציבור במשך השנה אין צריך שיהא פרקו נאה ולא יצא עליו שם רע בילדותו, אלא כל ששב בתשובה ראוי להיות שליח ציבור. ואמנם השלמי ציבור עצמו החמיר, אבל שאר גדולי האחרונים כתבו שבעל תשובה לא יעלה רק בתעניות ציבור, אבל יכול לעלות בשאר ימות השנה ומכללם ראש השנה ויום הכיפורים, וכן כתבו המגן אברהם (ס' נג סק"ח) בשם המהרש"ל (ס' כ) - לפני כ-450 שנה - מרן החב"ב בכנסת הגדולה (אות ד), הפרי מגדים (א"א אות ח), האליה רבה (סק"ו), החיד"א (ברכ"י סק"ב), המאמר מרדכי (סק"א), היד אהרן אלפאנדרי (הגב"י שם).

שליח ציבור גר צדק

כא. תראו, מרן השלחן ערוך (סימן נג סעיף יט) כתב: יש מונעים גר - כגון שהיה נוצרי או מוסלמי, והגיע מרוסיה או מאוקראינה או מירדן - מלהיות שליח ציבור, ונדחו דבריהם. ע"כ. כי ברגע שהתגייר כדת וקיבל עליו לקיים את כל המצוות, למה יגרע חלקו מלהיות שליח ציבור. ואם גר יכול להיות שליח ציבור, יהודי שחזר בתשובה לא יוכל להיות שליח ציבור?! ואף שלכאורה היה מקום לחלק, שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי (יבמות כב. ועוד), מה שאין כן בעל תשובה שעשה עבירות בזמן שהיה חייב בשמירת התורה והמצוות, אבל האמת שגם בעל תשובה הרי הוא כאדם חדש לגמרי, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ז מתשובה ה"ד): אל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העוונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם. ועוד כתב (בהלכה ו): התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנוא לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד. ע"כ. וישראל אף על פי שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד:), ואחר שעשה תשובה, במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות לד:). לכן הלהכה ולמעשה, בעל תשובה יכול להיות שליח ציבור בכל השנה, ובראש השנה ויום הכיפורים, ורק בתעניות ציבור שגזרו חכמי הדור על הציבור בעת צרה, לא יהיה שליח ציבור.

בתל אביב. ומאז התאונה עשה הרבה דברים טובים, אבל היה שבור ורצון, אפילו שזה היה באונס גמור.

11 שו"ת קל מאוד, הוא מרחיב ומפשט אפילו דברים קשים באבן העזר וחושן משפט, אפשר ללמוד אותו על המטה.

12 יש רבנים שכל כמה זמן מכריזים על תענית, ותולים מודעות רחוב, ומביאים רבנים, ועורכים עצרות תפלה, אבל מרן זצ"ל לא אהב את זה, כי אנשים מאבדים את כל ההתפעלות שיש בזה, ורק על דבר ממש מיוחד כמו גזירת גיוס על בחורי הישיבות ח"ו, אפשר לעשות תענית, ומקבלים את התענית במנחה שבערב התענית.

10 אני זוכר מקרה שהיה כאשר מרן זצ"ל עבר לתל אביב בחודש אב שנת תשכ"ט, הגיע אלינו לבית יהודי יקר ע"ה, מעדת הפרסים חסידיו של מרן בבני ברק, וכולו מלא דם, ובכה ובכה, ואמר: הרב, בת של משגיח באחת הישיבות קצפה לי לכביש ונהרגה, אני מבקש לקבל תיקון! בגדו היה מלא דם בגלל שהרים אותה מהכביש. אמר לו מרן: דבר ראשון קח את החולצה שיקברו גם אותה, זה דם הנפש. דבר שני, תקבל על עצמך בלי נדר לא לגעת יותר בהגה, עד מתי? עד שאתן לך היתר. ובאמת למרות שהיתה לו 'סוסיטא' קטנה והיה מתפרנס על ידה, הפסיק לנהוג כמה וכמה חדשים. ולאחר מכן הרב נתן לו כמה תיקונים, שיבוא לשיעורי תורה, ויארגן יום שכולו תורה. והיה מארגן יום שכולו תורה בבית כנסת ברחוב רימון

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!

1. הפקדה לחשבון בנק: מזרחי טפחות סניף: 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חנון עובדיה בנשר.
2. העברה בביט 054688382 ולציון: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח לה"ק:

ולציון: עבור "השיעור השבועי". <https://nedar.im/7004246>